

waarneming
rofd en ver-
n Nederland
tirung", het
opper?
er voor ons
veest?
ides van de
eeuw op de
n schrijven!
tere wer-
stelde!

leu op den
een drou-
en nachtere
nuchtere
elijke moge-
worden ge-
voor zichzelf
gaarne naast

de ijskiesjes,
i daar voor
eind.
rof, Haitjema
lief is!
ken van.
n de Schrift.
heid smale,

ij geen „kun-
delijkheid zul-
der de oogen
msch dan de

drong niet
af, Haitjema
ist een wer-
en onwerke-
terkelijkheid"

sprekten: dat

onzen Heere
er het geloof

nuchter
elijkheid van

volle wer-
onze waar-
tuiglijk waar-

reembare!
d gezelschap,
van de ver-
elen tot uit-

iet: „Hetgeen
hoord heb-
met onze
l hebben, en
in het Woord
n gehoord
ook gij met
eze onze ge-
en met Zijn
ten schrijven
ij."

konsekventie
hierover niet

Itijd weer dat

is, waardoor
neembar, tot
n.
ekken wij de
d, die Christ-
t en die Hij
verheerlijking

elijkheid van
werkelijkheid

iet einde toe
roemen?
doet.

st bewustheid
dpunt af.

Haitjema aan
weet, dat hij
zijn God en
was om...
over Kuypers
volgt „om te

kunnen erkennen, dat de lijn, die ik van zijn werk
uit trok, van de branding van zijn kerkelijken en
politieken strijd uit, niet op fantasie berustte".

Hetwelk, overgezet zijnde in rond Hollandsch,
wil zeggen: Kuypers was godzalig en geniaal genoeg
om mij achteraf gelijk te geven.

Hoe kon zoo iets uit Prof. Haitjema's pen vloeien!
Iemand's godzaligheid is toch geen speelgoed!

Men mag er toch geen zaakje ten eigen bate
van opzetten!

Dit is alweer een van die zwarte vlekken in
Prof. Haitjema's artikel.

Zoo tracht hij zijn Kuypers-vrees te bezweren.

Zelfs nu de Kuypers-angst hem in de armen van
Barth heeft gejaagd, wordt hij er nog door geplaagd.

Onze bespreking van Prof. Haitjema's artikel is
hiermee ten einde.

Wij hebben den Groninger hoogleraar ter wille
van de objectiviteit eerst door middel van breedde
aanhalingen zijn gedachten laten uiteenzetten.

Van tendentieuze citeeren zal hij ons niet kunnen
beschuldigen.

Mocht hij meenen, dat een of andere passage
noodig door onze lezers moet worden gekend om
over zijn gedachten te oordeelen, dan zijn wij als-
nog bereid die op te nemen.

Heeft Prof. Haitjema zich in zijn artikel niet
angstvallig afgevraagd, hoe hij gevoelheden kon
ontzien, wij hebben daaraan de vrijheid ontleend
om hem hierin op eenigen afstand te volgen.

Moesten wij ons soms scherp stellen tegenover
zijn ideeën, hij neme ten overvloede van ons de
verzekering aan, dat wij ons geen oogenblik scherp
wenschten te stellen tegenover zijn persoon.

Wij hadden eens het genoege hem persoonlijk
te ontmoeten en dragen daarvan nog altijd aange-
name herinneringen mee.

Onze persoonlijke sympathie heeft onder zijn
schrijven niet geleden.

Maar zijn onbillijk vonnis en zijn onhoudbare
argumenten drongen ons de waarheid getuigenis
te geven.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Trouwdienst.

Een onzer lezers doet me een vraag, die ik wel
niet zonder eenige moeite in deze rubriek thuis kan
brengen, maar die ik met goedvinden van Redactie
en lezers, toch maar even beantwoord zal.

Hij vraagt, of samenkomsten, als waarin, vooral
in onze groote steden, de huwelijksbevestigingen
gemeenlijk plaats hebben, die men voor een zakere
som, variërend naar allerlei omstandigheden,
„koopt", waarin vaak van de gemeente, behalve den
Dienaar, een tweetal ambtsdragers, en eenige bloed-
verwanten van het echtpaar, slechts enkele leden
tegenwoordig zijn, en die bijgewoond worden door
personen, die niet tot de gemeente behooren, nog
wel in ernst samenkomsten der gemeente kunnen
heeten.

Ik Begrijp deze vraag levendig.

De inzender is de eenige niet bij wie ze opkwam.

Bij ervaring weet ik, dat het zelfs een Dienaar
des Woords in zulke gevallen wel eenige inspan-
ning kan kosten, om zich aan den indruk van
den kleinen kring bij een huwelijksbevestiging te
ontworstelen, en het plechtige „voor de christelijke
gemeente", „voor God en Zijne heilige gemeente"
van ons Formulier met den noodigen klem te lezen.

Toch is er in al wat vrager noemt geen reden
om er verlegen mee te zijn.

Wat het „kopen" van zulk een samenkomst be-
treft — als het ergens bestaat, stem ik van harte
in met het vonnis, dat de V. er met deze kwalificatie
over bedoelt te vellen. De heilige bediening der
genademiddelen, haar door Christus opgedragen, —
en daartoe behoort, als bediening des Woords,
en dienst der gebeden, ook de huwelijksbevestiging
— mag door de Kerk des Heeren nooit ofte nimmer
tot koopwaar verlaagd worden.

Genademiddel en koopwaar — onverzoenlijker
tegenstelling is wel niet denkbaar.

Rome moet weten, hoe ze die verzoent.

Doch ik denk niet, dat deze handel in het heilige
onder ons veel voorkomen zal.

Dat zou alleen het geval zijn, als men hier of
daar voor een huwelijksbevestiging door de week
een bepaalde som eischte, en haar weigerde aan
wie het vastgestelde bedrag niet kon betalen.

Dergelijke negotie heb ik evenwel nog in geen
enkele gereformeerde kerk aangetroffen.

Wat ik wel weet dat bestaat, is de gewoonte hier
en daar, van het bruidspaar te verzoeken een ge-
fixeerd bedrag, of zooveel als waartoe ze in staat
zijn, ter tegemoetkoming in de kosten van de inrich-
ting van het kerkgebouw, vergoeding voor verzuim
van arbeid bij organist en andere bedienenden, enz.

En die kan men, al acht ik ook dit gebruik om
meer dan één reden niet aan te bevelen, geen han-
del noemen.

Bedenkelijker wordt het, als men deze som hooger
of lager stelt, al naar gelang het echtpaar burger-
lijk trouwt in een hogere of lagere klasse, of als
men de kerkgebouwen gaat classificeeren of ook, al
naar er betaald kan worden, eenvoudiger of def-
tiger meubilair bij een trouwdienst gebruikt.

Dergelijke misbruiken — een zachteren naam
heb ik er niet voor — waren wel in sommige kerken
ongemerkt ingeslopen; maar verschillende voorbeel-
den, die ik ervan weet, doen me hopen, dat ze
thans wel geheel verdwenen zijn.

Intusschen is het duidelijk — en zoo kom ik,
na dit uitstapje op m'n vraag terug — dat dit
alles niets beslist over het karakter van de samen-
komsten bij een huwelijksbevestiging. Of er al of
niet een tegemoetkoming wordt gegeven in de kos-
ten, die ze meebrengt, verandert aan zulk een
samenkomst zelve niets.

Evenmin doet dat de tegenwoordigheid van per-
sonen, die niet tot de gemeente behooren.

Ware het anders — we zouden des Zondags,
althans in onze groote steden, wel zelden samen-
komsten der gemeente hebben.

Want er zullen wel altijd niet-leden tegenwoor-
dig zijn.

Daar rekenen we ook op.

Dat wenschen we zelfs.

Daarvoor zijn onze samenkomsten „openbaar".
En uit 1 Cor. 14:23 en 24 o.m. blijkt, dat ze
het blijven moeten.

Het ware te wenschen, dat méér buitenstaanders,
meer openbaar-ongeloovigen zelfs, onze samenkom-
sten bijwoonden, en naarmate dat doorgaans minder
het geval is, mogen we er ons te méér in ver-
blijden, dat we ze bij onze huwelijksbevestigingen
nog wel eens zien.

En wat nu betreft, dat het aantal gemeenteleden
daarbij dikwijls zoo gering is — te bejammeren
blijft dit stellig; maar ook onze inzender zal wel
geen middel weten aan te wijzen, om daarin ver-
betering te brengen.

Men zou daartoe of alle huwelijksbevestigingen
moeten doen plaats hebben in één der samenkom-
sten op den Dag des Heeren, of de bevestigingen,
die op eenzelfde dag aangevraagd worden, in één
avonddienst moeten saambrengen.

Maar zoowel tegen het één als tegen het ander
zijn groote bezwaren; grooter en meer dan tegen
afzonderlijke bevestigingen onmiddellijk na de bur-
gerlijke huwelijksvoltrekking.

En de wettigheid van een gemeentelijke samen-
komst hangt ook niet aan het aantal leden, dat
er tegenwoordig is.

In dat geval zou het de vraag worden, of wel
één der samenkomsten op Zondag in een groote-
stads-kerk, waarin toch altoos slechts een betrek-
kelijk klein deel van geheel de gemeente bijeen
is, wel een samenkomst der gemeente kan
heeten.

Wat hier beslist is de wettigheid van de
saamroeping.

Is aan deze voorwaarde voldaan, dan geldt het
Woord des Heeren in Matth. 18:20: „Waar twee
of drie in mijnen Naam vergaderd zijn, daar ben
ik in 't midden van hen".

En aan deze voorwaarde is voldaan bij elke
samenkomst voor de bevestiging van een huwelijk.
V. F.

LITERATUUR EN KUNST.

De betekenis van Pennings' werk.

IV. Pennings' geschriften. (Slot).

De boeken die uit Pennings laatste levensjaren
dateeren houden alle verband met de twee groote
buitenlandsche reizen, die hij nog op zijn ouden
dag ondernam, de reis naar Zuid-Afrika (Nov. 1922
— Juni 1923) en naar Hongarije (zomer 1925). Eén
verhaal echter, op 't eind van 1923 verschenen,
valt buiten die groep, n.l. „Noodweer", maar het
was ook een werk van vóór de reisperiode; als
vervolgverhaal in het „Christelijk Volksblad" was
het juist voltooid, toen hij naar Zuid-Afrika ver-
trok en hem had toen de tijd ontbroken, een uit-
gave in boekvorm te verzorgen. Het boek vertelt
van het rampjaar 1672 en handelt over de gebeur-
tenissen in Utrecht in 1672 en 1673. Naar histo-
rische gegevens bewerkt (blijkbaar heeft Pennings
in het gemeentelijk archief van Utrecht zijn stof
verzameld) en, als naar gewoonte, vooral sterk-
sprekende karakters op den voorgrond plaatsend,
is dit verhaal weer de vereeniging van historie en
fantasie, die nochtans een goed historisch cachet
draagt. Door het verhaal heen geweven is de tee-
kening van het godsdienstig en kerkelijk leven ron-
dom figuren als Voetius en Lodensteyn.

Aanstands na de afwerking van dit boek echter
begon Pennings aan de taak, die hij zich gesteld
had en die voortvloeide uit zijn Afrikaansche reis.
Bij zijn thuiskomst had hij verklaard aan een jour-
nalist van „De Standaard", dat hij een belangrijk
werk ter afdoening voor zich zag: „Er moeten wer-
krachten naar Afrika, die de industrie opbouwen,
die den grond productief maken, die legelijk het
Afrikaansche volk versterken. De gemeenschap tus-
schen Nederland en Afrika moet versterkt en vast-
gelegd dienen te worden: een schat van historische
herinneringen, die, met het wegsterven van de
ouderen, dreigen in het graf verloren te gaan".
Hij moest dus schrijven over het land en zijn mo-
gelijkheden, ten einde aan te toedigen tot een
emigratie, die tegelijk aan het blanke ras in Zuid-
Afrika ten goede zou komen en hij wilde „vast-

leggen", wat hij nu zelf had gezien en gehoord van
het historisch en veelszins heroïsch gebeuren uit
den tijd der wegstervende geslachten, wat hij zelf
had opgemerkt omtrent toestanden en verhoudin-
gen in het land van zijn idealen. De gelegenheid,
die hem overbleef van de spreekbeurt-reizen (ik
handelde daarover in de voorgaande artikelenserie)
wenschte hij tot dat doel te benutten.

Zoo verscheen, medio 1924, het eerste boek
„Het Lichtende Spoor". Het verplaatst den
lezer naar de dagen na den vrede van Vereeniging
(Mei 1902), die een eind maakte aan den hope-
lozen vrijheidsoorlog der Boerenrepublieken. De
hoofdfiguur is een teruggekeerde balling van St.-
Helena, Lambertus Stude. Na de lange reis (van
Kaapstad af te voet) komt hij aan zijn „plaats",
maar vindt die afgebrand; van zijn acht kinderen
zijn er vier door de oorlogsellende omgekomen, het
land is verwoest, zijn bezit verloren. De heer heeft
een zwaren zielestrijd te doorworstelen om be-
rusting te vinden, maar met zijn vrouw, Grieta,
overwint hij, in het vertrouwen op God, Wiens
Woord het lichtende spoor is, dat door z'n leven
heenloopt. In de teekening van allerlei bijzonder-
heden en gebeurtenissen, in de geschiedenis van
den beroofden boer en zijn familie, is dit boek een
verhaal; maar naast het vertellende element staat
toch duidelijk de bedoeling, den opbouw te doen
zien van het verwoeste leven, zwaar, omdat tal
van moeilijkheden in den weg staan, omdat er
zooveel is gebeurd, dat schier niet te vergeven is,
maar toch mogelijk, indien gevolgd wordt het lich-
tende spoor, dat hier gewezen wordt. En — Pen-
nings heeft het zelf gezien en in persoonlijke ge-
sprekken ervaren — de heropbouw, zoo hij op
de juiste wijze wordt ondernomen, kan tot veel-
belovende resultaten leiden. Heel de sfeer van dit
boek is die, welke we uit Pennings verhalen over
Zuid-Afrika kennen, zelfs heeft de eigen aanschou-
wing de locale kleur nog aanzienlijk versterkt. Ook
in Zuid-Afrika, waar men nu uiteraard te meer be-
langstellend was naar Pennings boeken nu men
hem zelf had gezien en gehoord, werd het met
ingenomenheid ontvangen. Maar in één opzicht had
de Zuid-Afrikaansche pers critiek, zooals blijkt uit
„Die Burger", een Kaapstadsech blad, dat schrijft:
„Waar Pennings vertelt, is hij onverbetterlijk, maar
sodra hij begin om gesprekken in Afrikaans weer
te gee, struikel hij; ook laat hij kaffers hoog-Hol-
lands praat en vir ons klink dat belaglik".

Het tweede boek, dat nog in hetzelfde jaar 1924
verscheen, was „In de goudmijnen van Zuid-
Afrika".

De stof van dit verhaal had Pennings jaren te
voren reeds verwerkt in „De Ruiters van Zuid-
Afrika", maar — en in dien opzet volgde hij pre-
cies het bovenomschreven doel — nu wenschte hij
die historie (Jamesons' verrad en wat daarmee
samenhangt) te plaatsen in het relief, waarin ze,
blijkens zijn bevindingen te Johannesburg, behoorde.
Jamesons' optreden stond n.l. in nauw verband
met de toestanden in die beruchte goadstad; voor
een deel zelfs vond het daarin zijn oorzaak. En
nu was het Pennings te doen, om de teekening
van dat milieu op grond van de hem te Johannes-
burg verstrekte gegevens. Op Pennings-wijze deed
hij dat in verhalenden vorm. Hij vertelde n.l. van
een boerenzoon, Jan Marais, die, door gouddorst
gedreven, tegen den zin van zijn ouders naar Jo-
hannesburg trok en daar mijnwerker werd. Daarmee
had Pennings een figuur, aan wiens moeiten en zor-
gen, gevaren en besommeringen hij het leven in de
goudmijnen demonstreeren kon en door dezen
jongen man ook ingewikkeld te doen raken in
de besognes van Jamesons' „Raid", kon hij het
verband toelichten, dat er tusschen dezen inval en
de mijnwerkersgedragingen en verhoudingen be-
stond. Als altijd is en blijft ook hier het verhaal
hoofdzaak; dat bewijst ook wel het einde, dat
Jan Marais op „de plaats" (de boerenhoeve) zijn
levensbevrediging vindt aan de zijde van de vrien-
din zijner jeugd. Maar dat verhaal is toch tegen
een achtergrond gesteld, die het meer waarde geeft
dan van een ontspanningsboek zonder meer en,
dank zij Pennings nieuwe indrukken van het land
en zijn bewoners, is het ook weer nieuw en frisch.

Naast deze beide grootere verhalen schreef Pen-
nings in 1924 nog een Zuid-Afrikaansche schets „De
Ster van Zuid-Afrika" (de geschiedenis van
een edelsteen) als bijdrage in het Kerstboek 1924
van de Firma Callenbach te Nijmegen.

Aanstands in 1925 verscheen het derde verhaal,
dat vrucht was van de groote reis: „Jan Kor-
daat", de beschrijving van den trek der boeren in
1836 en 1837, en hun strijd met Moselekatse, den
machtigen kafferking, die, echter met opoffering
van vele kostbare „voortrekkers" levens, eindelijk
werd overwonnen. Pennings had blijkbaar bij zijn
bezoek aan het land van Potgieter en Celliers de
gegevens omtrent hun historie verzameld en — al-
weer doorweven met verhalen van het bekende type
deelde hij die mede aan het Nederlandsche volk.

In den titel, Jan Kordaat, symboliseerend de kracht
van het oude Transvaalsche ras, dat sterk was
door geloof en heldenmoed. Als uitloeijsel van de
eene zijde van Pennings doel met zijn nieuwe
boeken over Zuid-Afrika: liefde te wekken voor
het stamverwante volk en alzoo mede te werken
tot versterking van den onderlingen band, is dit